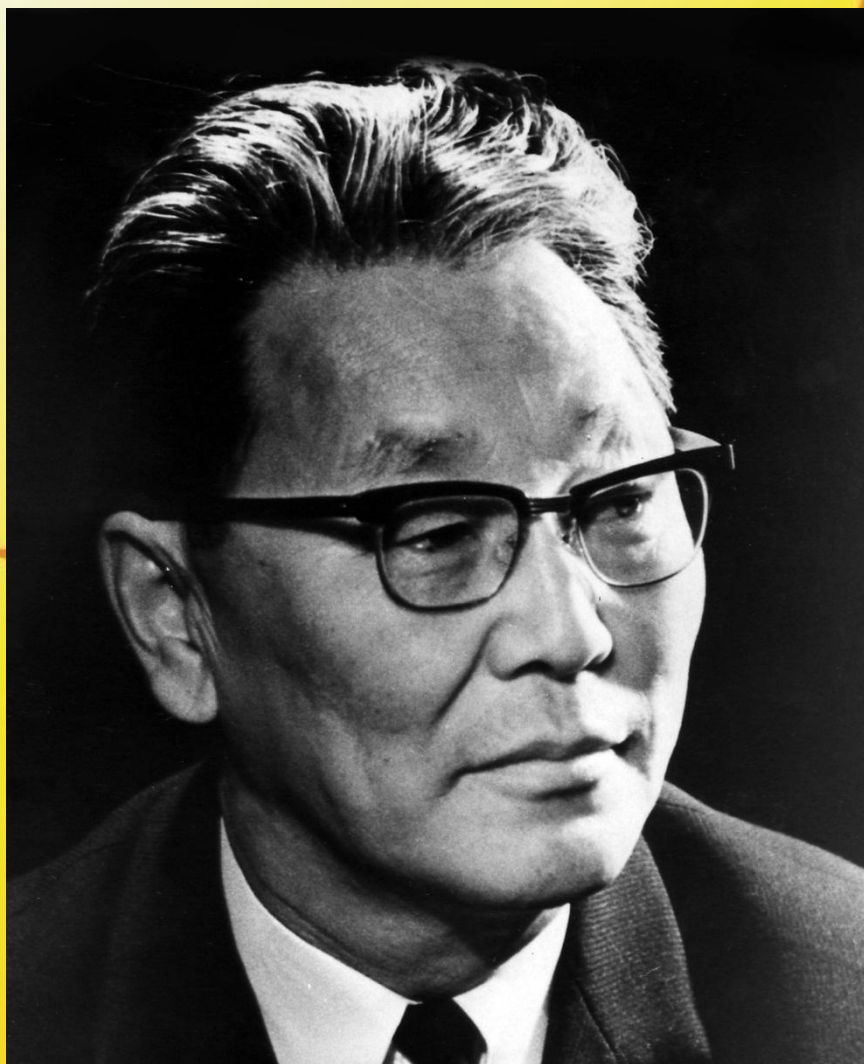

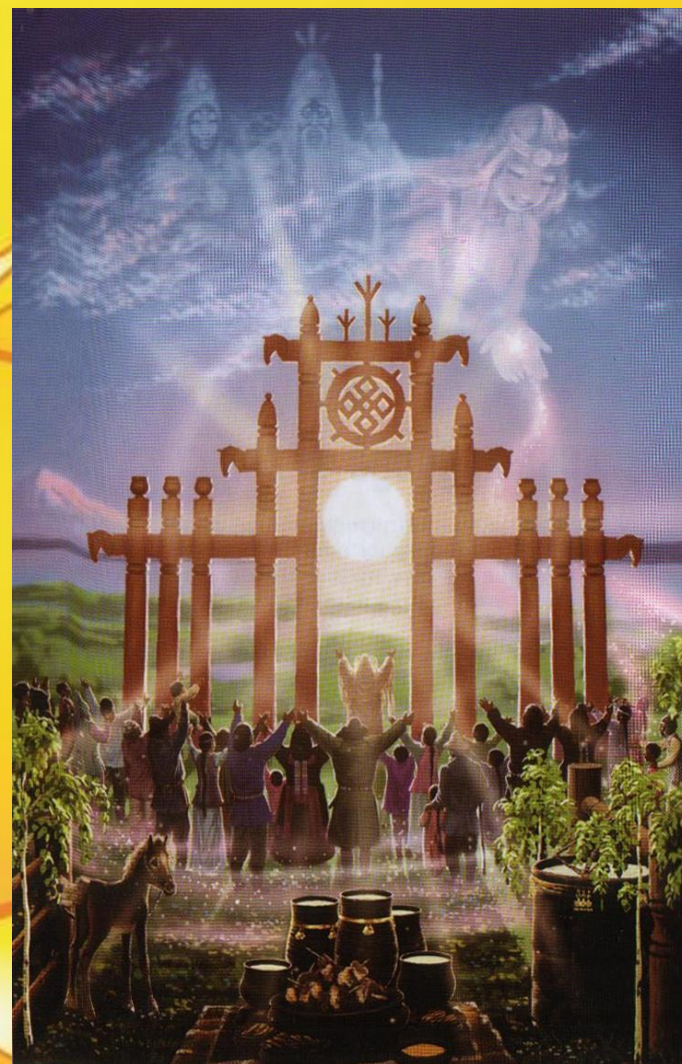
Саха республикатын уерэ5ириитин министерствота
Муниципальной уопсай уерэхтээьин тэрилтэтэ
Е. Е. Эверстов аатынан Кэбээйи орто агроэкологической
хайысхалаах оскуолата

Семен Данилов кун уобарааьын хобуйуута

Толордо: Дима Захаров,
7 «б» кылаас уерэнээччитэ
Салайааччы: А.П.Терехова,
саха тылын уонна
литературатын учуутала

**Саха народнай поэта
Семен Петрович Данилов**

**Кун айы санатык Чахчыны кордуоххэ,
Олохтон уоруоххэ, Корбуту сонуннук,
Кун айы, сир айы Диринник ойдуоххэ.**

Мифологияттан билэрбитинэн, биьиги ебугэлэрбит куннэ сугуруйэллэрэ. Ол курдук, сахалар былыр-былыргыттан күнү батыһабыт. Саха омук ункуутэ - оһуокай - кун курдук тегурук туьулгэлээх, куну батыһа ханас диэки хааман ункуулэнэр.

Биллэр тюрколог ученай Николай Климович Антонов суруйбут: «...предки якутов как и другие тюркологические племена, в степную пору жизни были солнцепоклонниками, что у них были свои самобытные обряды поклонения богу-Солнцу...»

УЛЭ ААГА:
Семен Данилов кун уобарабын хобуйуута

Сыала:
**Семен Данилов хобоонноругар
кун уобарабын туттууну быбаары**

Сурун соруктар:

- Туһааннаах литератураны коруу.
- Семен Данилов хобооннорун булуу, сыныйан аабы.
- Поэт хобоонноруттан кун уобарабын ырытыы .
- Тумук оноруу.

Поэт кун киирэр-тахсар кэмин таптыы корор. Торообут дойдубут кэрэ костуулээхтик кун куорэйэр сааскы, сайынны кэмигэр ойууланар.

Кун-дьол, сырдык дьуьулгэнэ.

Саха народнай поэта Семен Данилов куннэ анаммыт элбэх хобоонноох. Холобур, «Сана кун», «Кун», «Кун сиригэр, оо, угус», «Кыьынны кун», «Кун аайы санатык» онтон да атыттар.

Семен Петрович Данилов хобоонноругар куну ойуулууругар маннык *эпитеттэри* олус элбэхтик туттар: **кунду манан кулумурдэс кун, урун кун, кулумнэс кун, курулэс кун, манан кун, комус кун, кундэлэс кун уо.д.а.**

Кини хобоонноругар **кун уобараьын араас суолтаба туттар:**

1. Кун - халлаан сырдатааччытын быьыытынан:

Халын хаар хараарар,

Кун соруун уотуттан

Тон буор сылыар,

Оччоьо ол буорга

Сиэмэ уьуктар. («Ырыа тахсыыта», с.87)

Манна кун уотуттан тон сир сылыарын, уунэьи уунэрин бэлиэтээн суруйбут.

Мин куну **кербутум,**

Мин манна ууммутум –

Бу налыы сыьыыбар,

Бу чаран аларбар. (ҕлм³нэ эбэкэм)

Поэт наьаа учугэйдик куну кербутум диэн торообут сирин этэр. Бу хобоон ырыа буолан билигин да ылланар, торообут дойдубутун таптыырга уорэтэр.

Поэт куну халлаан сырдатааччытын быьыытынан ордук элбэхтик маннык суруйбут: **кун тахсыыта, кун ылаарда, кун анныгар, кун саьарбата, кун килбиэнэ, кун кииритэ.**

2. **Кун** - сарсыардатган кизьээннэ диэри кэм. Кун диэн биир суукка, хонук дэнэр.

Куннук - суукка бастакы анара. Сарсыарда уонна кунус.

Хонук - суукка иккис анара,киэьэ уонна туун.

С. Данилов бу бириэмэни элбэхтэ туойарын буллум. Холобур:

Кун аайы санатык

Олохтон уоруоххэ,

Кун аайы,

Сир аайы

Чахчыны кордуоххэ,

Корбуту сонуннук,

Диринник ойдуоххэ. (с.235)

Манна С.Данилов кьи кун аайы уорэ-кото,биирдэ бэриллэр олобун учугэйдик олорорго кыьаллыахтаабын ойдотон суруйар.

Тумулга хатын сэбирдэ5э

Коборон ситэн эрэрэ,

Корудьюос котор-кэ5э

Куннуктээн онно этэрэ. (Тобо да таптаабат буолларгын» с.169)

Ол аата кэ5э **куну быьа** этэрин бэлиэтиир.

Поэт ордук элбэхтик туттубут:**кун тура тура, куну куннуктээн, кунтэн кун, алта кун, иккис кун, куйаас кун, кун аайы, уьун кун, куну быьа.**

3. Кун - дьыл кэмэ.

Семен Данилов хобоонноругар дьыл кэмин барытын ойуулаан кордорор.

Сайынны кун, кыьынны кун, сааскы кун, куьунну кун ураты костуулэрин кордорор.

Холобурдаатахха:

Кыьынны кун сынньалы,

Уоскуланы билиммэт:

Куутумэ уу нууралы,

Далбары да куутумэ.(Кыһы²²ыкун)

Поэт

кыьынны кун тулуурдаах буолууну эрэйэрин ойдотон суруйар.

Поэт хобоонноругар тэннээьини олус бэргэнник туттар:

Таптаа, таптаа *кун курдук*

Таптаа сире, халлааны олох кэриэтин

Чункук

Олорботох да ордук. (Таптаа)

4. Кун коспут суолтаҕа.

Туох эмэ ордук табыллар эбэтэр учугэй кэмэ.

Семен Данилов хобоонноругар *кун уобараҕа коспут суолтаҕа туттуллара* балайда костор:

Кун дьонун кенулун кемускээн,
Бу сиргэ кыргыспыт.

(Саха кордоҕунэ,с.252)

Манна автор дьон туьугар кыргыспыттарын кэпсиир.Бар дьону-
«кун дьоно» диэн куннэ тэннээн этэр.

Кун ийэ ииппит кийитин
Бар дьон таптыыр манна.

(Ийэбэр»,с.125)

Семен Данилов бу тылларынан хас биирдии *кийиэхэ кун курдук кийи- ийэ* баарын ейдетер.

Ийэ барахсан оҕотун учугэйгэ уерэтэрин,иитэрин быьаарар.

Тумук:

Мин 18 хобоону аа5ан, куннэ сыбыаннаах 46 тыл ситимин буллум.
Онтон эпитета-32, тэннээынэ-15

Онон Семен Данилов хобоонноругар куну уобарастааыныгар балачча элбэх ойуулааыны туттар эбит. Кун уобараа Семен Данилов поэзиятыгар кьи оло5ун саамай сырдык, сылаас аргыа буоларын ейдетер.

Поэт кун кьи оло5ун араначчыта буоларын кордорор, кун сылааынан сыдыайан куус-уох биэрэрин бэлиэтиир.

Семен Данилов хобоонноругар **кун - олох** тэнник кестеллер. Кини хобоонноро кьи кун сиригэр олорорун тухары мэлдьи учугэйгэ тардыыахтаах диэн ейдетеллер, оло5ун оносторугар субэлииллэр.

Семен Данилов поэзиятыгар олоххо тардыыы, кун сырдыгын, утуотун батыан олох кэрэтин таба керер, саха норуотун ынырар.

Мин Семен Данилов хобоонноругар кун уобарааын олус итэ5этиилээхтик, бэргэнник ойуулаабытын еидеетум.